

Play hard kiddo

TEKST TOM GROSFELD BEELD JANTIEN DE BOOD, WIKI COMMONS

Klimrekken met valnetten, schommels met rubberen tegels, een gevaarloze wipkip: de gemiddelde speeltuin van nu moet vooral veilig zijn. En dat is saai. Want kinderen houden juist van spannende dingen doen. Een dag in de Avonturenspeeltuin leert 'een goede speelplek biedt kansen en uitdagingen'. Ook voor de ouders. 'Risico's zijn een soort inenting die kinderen voorbereiden op hun latere leven.'

O

Onze kinderen (5 en 3) zijn het liefst buiten. Er zit een jaloersmakende hoeveelheid energie in hun lijfjes die dagelijks opgebruikt moet worden. Dus stappen ze vaak – met hun vader in hun kielzog – naar de speeltuin hier in de buurt. Het is een prettige plek: er staan een houten klimtoestel met glijbaan, een schommel, een draaimolen, een supernova (zo'n draaiding) en een auto waarin je achter het stuur kunt zitten, de jongste rijdt er regelmatig mee naar Afrika of het strand ('We zijn er! Uitstappen allemaal!').

De speeltuin is onderdeel van een park

'EEN GOEDE SPEELPLEK VERLEIDT KINDEREN BUITEN HUN COMFORTZONE TE TREDEN, MET VALLEN EN OPSTAAN'

met veel groen: hoge bomen, wilde bloemen, een bijenhuis en een gebied waar honden los mogen lopen. Aan de andere kant van het park is nog een kabelbaan, een hindernisparcours, een klein skatepark, een klimtouw en een heuvelachtig zandparcours waar je met je fiets overheen kunt crossen.

Hoewel het een van de grotere speeltuinen van de wijk is, merk ik toch dat mijn kinderen er snel op uitgekeken raken. Ze kennen het inmiddels wel. Misschien voelen ze onbewust aan dat er een bepaalde manier van spelen van ze wordt verwacht, de speeltoestellen nodigen niet uit tot creativiteit, er zit weinig verrassing in. Dat is jammer, want de oudste wil zijn grenzen verleggen, spannende dingen doen. De jongste houdt het wat langer vol, maar duikt uiteindelijk ook vrij snel de bosjes in om takken te verzamelen, het liefst van die grote die hij nauwelijks kan tillen.

NADRUK OP VEILIGHEID

Die behoefte aan uitdaging verbaast speeltuindeskundige Koen De Maertelaere helemaal niets. 'De gemiddelde speeltuin is redelijk saai. Overal staan ongeveer dezelfde toestellen en er ligt veel nadruk op veiligheid. Terwijl een goede speelplek juist kansen en uitdagingen biedt. Die verleidt kinderen om buiten hun comfortzone te treden, met vallen en opstaan.'

Zou de buurtspeeltuin er daarom vaak zo verlaten bij liggen? Niet voor niets stelde Jantje Beton, een organisatie die buitenspelen stimuleert, op basis van eigen onderzoek dat we 'een generatie verliezen aan binnen zitten'. Ruim vierhonderdduizend kinderen spelen in hun vrije tijd nooit of bijna nooit buiten zonder volwassene (260 duizend in 2022). Het aantal uur dat kinderen gemiddeld per week buitenspelen op school, BSO en in de vrije tijd is met 2,5 uur afgenomen sinds 2022.

Een paar maanden geleden ontdekte ik een natuurspeeltuin iets verderop in de stad. Ik ging er met de kinderen heen. Aan de rand van een klein bos openden we een hekje. Er was weinig te zien, behalve bomen en een waterpomp. Ze renden ernaartoe en ontdekten al snel dat ze een rivier konden maken als ze maar genoeg water oppompten. Een paar uur later zaten ze van top tot teen

BOUWSPEELPLAATS 'T LANDJE IN AMSTERDAM

onder de modder. Dit lijkt pas echt op spelen, stelde ik tevreden vast.

Rond diezelfde tijd gingen mijn vrouw en ik regelmatig met de kinderen naar het Spoorpark. Bij de ingang van het park staat een kunstwerk: De Rits. Er zitten altijd wel een paar kinderen op, inclusief die van ons. Zonder risico is dat niet: als je valt, val je op de stenen, je wordt niet opgevangen door zand of rubberen tegels. Regelmatig kukelt er een kind vanaf – niet in de laatste plaats doordat het kunstwerk, dat behoorlijk glad is, vaak als glijbaan wordt gebruikt.

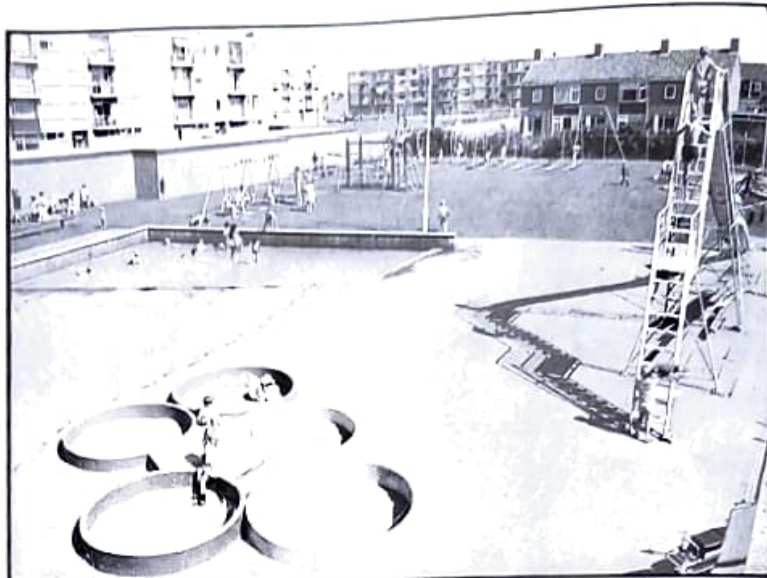

Maar ik hield me in. Dat is niet altijd even makkelijk. Ouders zijn steeds intransiënt bezig met de veiligheid van hun kind. Veel kinderen mogen van hun ouders niet op De Rits klimmen. Ze mogen niet in modderplassen springen. In de speeltuin voor je telkens: pas op! Kijk uit! Doe je wel voorzichtig? Doe dat maar niet. Zal ik je even helpen? Ik zag zelfs ooit

twee ouders achter hun kind aanrennen in een groot klimtoestel waar je, gezien de balustrades, onmogelijk uit kon vallen. Het leek net of de ouders met een touwtje aan hun kinderen vastzaten: ze volgden ze de trappetjes op, de bruggetjes over, de glijbaan af.

EEN RISICOLOZE WERELD SCHEPPEN

De Brits-Hongaarse socioloog Frank Furedi muntte in 2002 de term *paranoid parenting*. Het slaat op de paradox dat onze samenleving enerzijds steeds veiliger wordt, maar dat ouders dat anderzijds helemaal niet zo ervaren.

SPEELTUINEN DOOR DE JAREN HEEN: VAN ZANDBANK NAAR VEILIG EN FANTASIELOOS TOT WIPKIP.

WIE LAAT ZIJN KIND NOG DOOR DE MODDER BANJEREN, VIES WORDEN?

Ze vinden de wereld in toenemende mate een onveilige plek, overschatten het gevaar dat hun kinderen lopen.

Furedi schreef dat rond de jaren tachtig het idee ontstond dat kinderen intrinsiek kwetsbaar zijn en gevaar lopen. Ze zouden niet in staat zijn om negatieve ervaringen te verwerken. Ouders voelen zich gedwongen om een risicoloze wereld te scheppen voor hun kinderen. De transformatie van de speeltuin – rubberen tegels, schommels die niet te hoog kunnen zwieren, enzovoorts – zag Furedi als exemplarisch voor die mentaliteitsverandering. Het gevolg: de vrijheid van kinderen om te spelen werd beknop, hun creatieve spel beperkt.

De mentaliteitsverandering die Furedi omschreef, stuitte in sommige landen overigens op weerstand. Volgens De Maertelaere wordt er in Zweden, Noorwegen en Denemarken heel anders gekeken naar risico's. 'Hier is risico iets wat je zoveel mogelijk moet vermijden. Het moet verbannen worden. In die noordelijke regio kleef aan risico juist een positieve connotatie. Het wordt gezien als een kans, als mogelijkheid om van te leren. Dat is ook de boodschap die experts al twintig jaar verkondigen: risico's zijn positief, je moet er alleen bedachtzaam mee omgaan.'

Hoewel ik bewust probeer geen bange ouder te zijn en mijn kinderen zo vrij mogelijk te laten spelen, zal het heus voorkomen dat ook ik ze soms te weinig risico laat

nemen, te snel mijn hulp aanbied, ze te veel in de gaten houd. We leven nu eenmaal in een maatschappij waarin het sterk wordt aangemoedigd om vooral heel voorzichtig met onze kinderen om te gaan. Dat gevoel internaliseer je. Daarom besloot ik onlangs om met mijn oudste zoon, die van vijf, het 'echte spelen' maar eens intensiever op te zoeken. Ik beloofde hem dat we over een week naar de Avonturenspeeltuin in Utrecht zouden gaan.

OUDERS NIET WELKOM

'Mag je daar echt allemaal gevaarlijke dingen doen?' vraagt mijn zoon op de heenreis vanaf de achterbank. De opwinding spat bijna uit zijn lijf. 'Wat is dat dan voor speeltuin?' vraagt hij. Ik zeg dat ik het ook niet precies weet, maar dat het een plek is waar kinderen worden aangemoedigd om risico's te nemen. Eigenlijk mag zo'n beetje alles, zeg ik, zolang het maar niet té gevaarlijk wordt.

Een halfuur later lopen we samen de speeltuin binnen. Het eerste wat hij ziet: drie wat oudere kinderen die boven op een grote container staan van ruim twee meter hoog.

Wil hij ook! Hij rent ernaartoe, klimt via een houten salontafel en een plastic ton – een trap dus – de container op. Ik laat intussen vanaf het terras (ouders zijn niet welkom in de speeltuin) mijn blik over het terrein glijden. Ik zie een vouwwagen, een huisje met een stoffen tent erop, een boot met een hoge mast, een kind dat aan het verven is, een rollator, een kinderwagen, een kind dat een grote ladder uit een caravan sleept, een winkelwagenkar, blokken hout, lange takken, in elkaar gezakte stoelen, hooibakken, houten pallets, een bezem, een wc-ontstopper, een badkuip, een roeispaan, autobanden.

Al die rommel doet me denken aan hoe mijn ouders weleens de speeltuinen beschrijven waar zij vroeger speelden: minder wipkippen en glijbanen, meer ruimte voor de eigen verbeelding. Een zandbak was zowel een bakkerij, winkel als bouwplaats. Later werden die vervangen omdat ze onhygiënisch zouden zijn. Ook ouders lijken dat inmiddels geïnternaliseerd te hebben: wie laat zijn kind nog door de modder banjeren, vies worden?

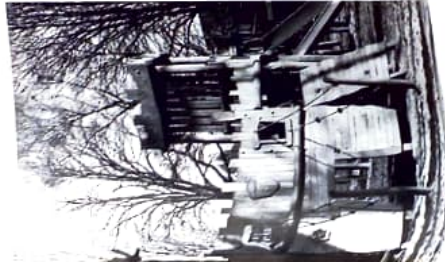
Dan merk ik dat mijn zoon mijn blik zoekt. Hij is in lichte paniek. Hij zit in zijn eentje op de container en het lakt hem niet om eraf te komen. Hij probeert het nog eens, schuift zijn voet voorzichtig richting de ton, maar de afstand is te groot. Net wanneer ik denk dat hij in tranen

gaat uitbarsten, loopt een vrijwilliger naar hem toe om hem te helpen.

Een paar minuten later zit hij op het dak van een caravan. Hij aarzelt even en gaat dan van de glijbaan die bijna steil naar beneden loopt. 'Zag je wat je zoon net deed?' vraagt de vrijwilliger. 'Hij heeft net iets spannends meegemaakt en klimt meteen opnieuw een dak op. Zo zijn kinderen. Ze houden van spanning, van gevaar, van grenzen opzoeken. Door dit soort risico's te nemen, leren ze hoe de wereld in elkaar steekt.'

SPELEN MET LUCIFERS

De Avontuurspeeltuin komt uit de koker van pedagoog Martin van Rooijen, die onderzoek doet naar de meerwaarde van risicovol spelen. In zijn proefschrift legt hij uit hoe kinderen spelenderwijs de wereld ontdekken. Vooral wanneer ze de ruimte krijgen om vrij en ongestructureerd te spelen, ervaren ze zelfstandigheid, doorzettingsvermogen, eigenwaarde en zelfvertrouwen en versterken daarmee hun veerkracht en autonomie.

EEN VRIJWILLIGER LAAT ZIEN HOE JE EEN LUCIFER AANSTEEST. 'DIT IS VUUR.' VUUR IS HEET. HIER, PROBEER ZELF MAAR'

Risicovol spelen – fysiek spel dat het risico op (aanvaardbaar) letsel met zich meebrengt – bestaat uit zes categorieën: spelen op hoogte, spelen met snelheid, spelen met gereedschappen, spelen in de buurt van water en vuur, ruig spel en uit het zicht spelen. Met die informatie kijk ik toch anders naar de speeltuin bij mij om de hoek.

Rond een uur of vier in de middag zijn er zo'n vijftien à twintig kinderen in de Avonturenspeeltuin. Ik zie kinderen slepen met matrassen, bruggen bouwen, een fantasiespel met inbrekers opvoeren rondom een caravan, een jongen (vijf à zes jaar oud) die met een hamer een spijker in een plank slaat.

Mijn zoon is inmiddels in een winkelwagenje geklommen. Daarna scharrelt hij wat rond over het terrein. Hij stapelt wat autobanden op tot een hoge toren. Pakt een grotere autoband vast die met een touw is vastgemaakt aan de tak van een hoge boom, loopt ermee naar zijn zelfgebouwde torentje, klimt omhoog en kan zo in de autoband springen, die vanaf dat moment dienst doet als schommel.

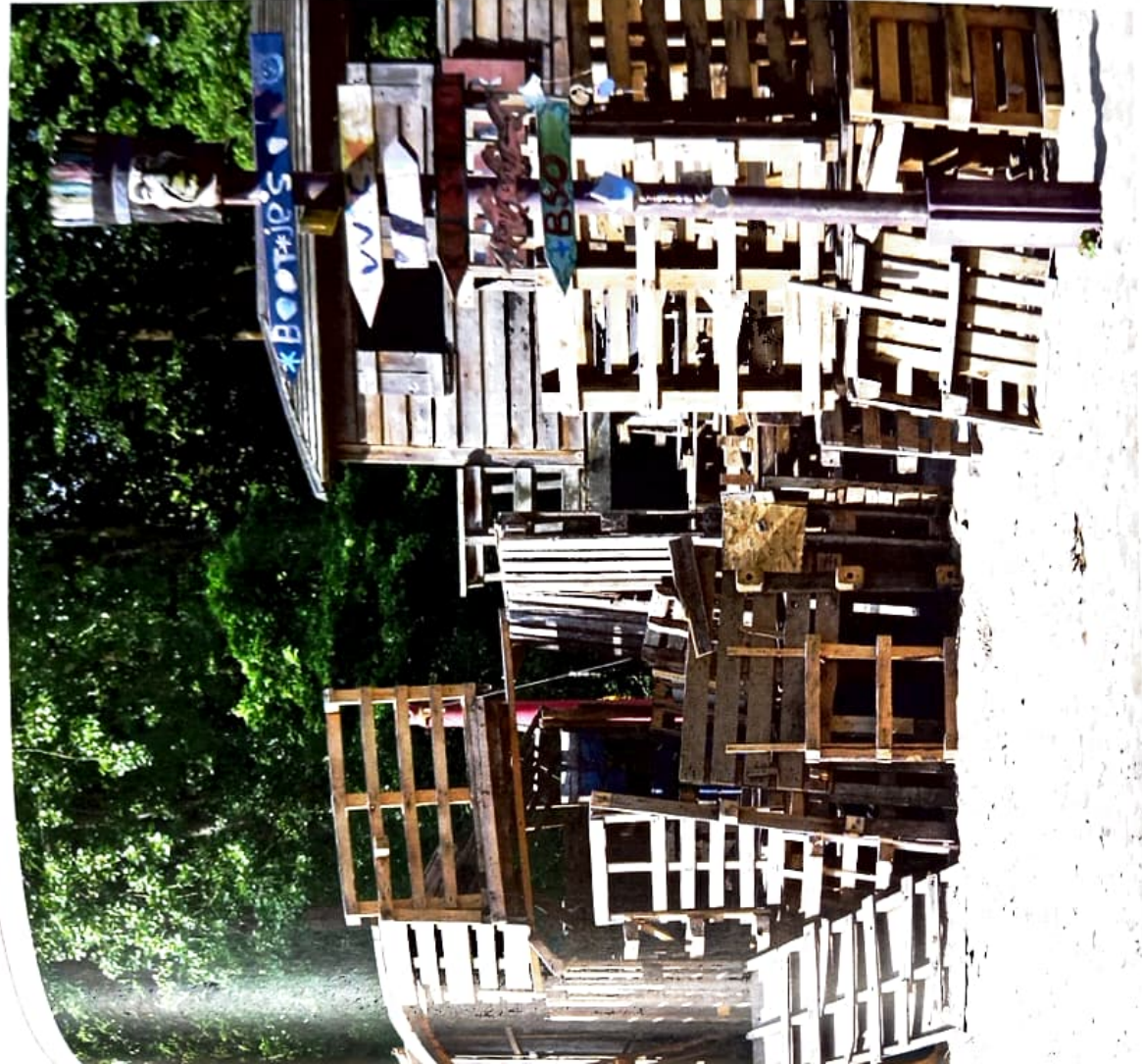
Even later laat een andere vrijwilliger zien hoe je een lucifer aansteekt. 'Dit is vuur. Vuur is heet.' De kinderen kijken hem met grote ogen aan. 'Hier, probeer zelf maar', zegt hij tegen mijn zoon, en loopt weg. Mijn zoon lijkt niet te weten wat hij moet doen. Hij geeft het doosje snel aan het meisje naast hem. Ze doet een dappere poging, maar tot vuur leidt het niet.

Een wat ouder meisje lukt het wel. Er

klinkt gejoel en gejuich. Voorzichtig probeert het meisje een hoopje stro in de fik te steken. 'Dit is echt gevaarlijk!' hoor ik mijn zoon opgewonden zeggen. Kort daarna een ander kind: 'We hebben een vuurtje! Nu moeten we het groter maken! Mama, kom eens kijken!' 'Zullen we mama even lekker op het terras laten zitten?' zegt de vrijwilliger.

Zelf sla ik alles van een afstand gade, verdekt opgesteld achter een huisje. Ik wil de ervaring van mijn zoon niet beïnvloeden, aangezien hij volledig in de flow lijkt te zitten.

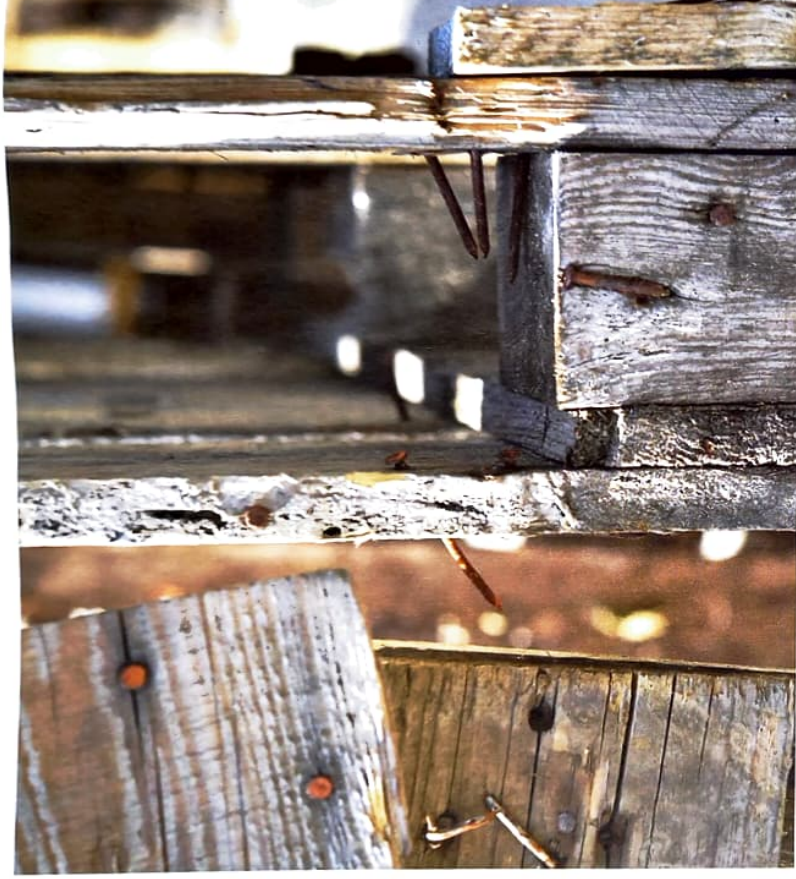

Met niets anders bezig lijkt te zijn dan met de speeltuin, het avontuur, het vuur. Wanneer het bijna vijf uur is, roep ik mijn zoon. Ik zeg: 'Je gaat over ongeveer een half uur naar huis. Nee!' roept hij. 'Ik ga hier niet weg. En jij mag hier lekker niet komen!'

INENTINGEN

Intussen denk ik aan wat ik onlangs las in

Generatie Angststoornis van de Amerikaanse psycholoog Jonathan Haidt. Daarin schrijft hij dat kinderen, om te kunnen gedijen, vrij moeten kunnen spelen. 'Dat is natuurlijk gedrag dat onder alle zoogdiersoorten voorkomt. De kleine uitdagingen en tegenslagen die zich tijdens het spelen voordoen, zijn een soort "inentingen" die kinderen voorbereiden op de veel grotere uitdagingen waar ze later in hun leven mee te maken krijgen.' Hij noemt fysiek spel, het liefst buiten en met kinderen van verschillende leeft-

KINDERBOUWSELS OP 'T LANDJE.

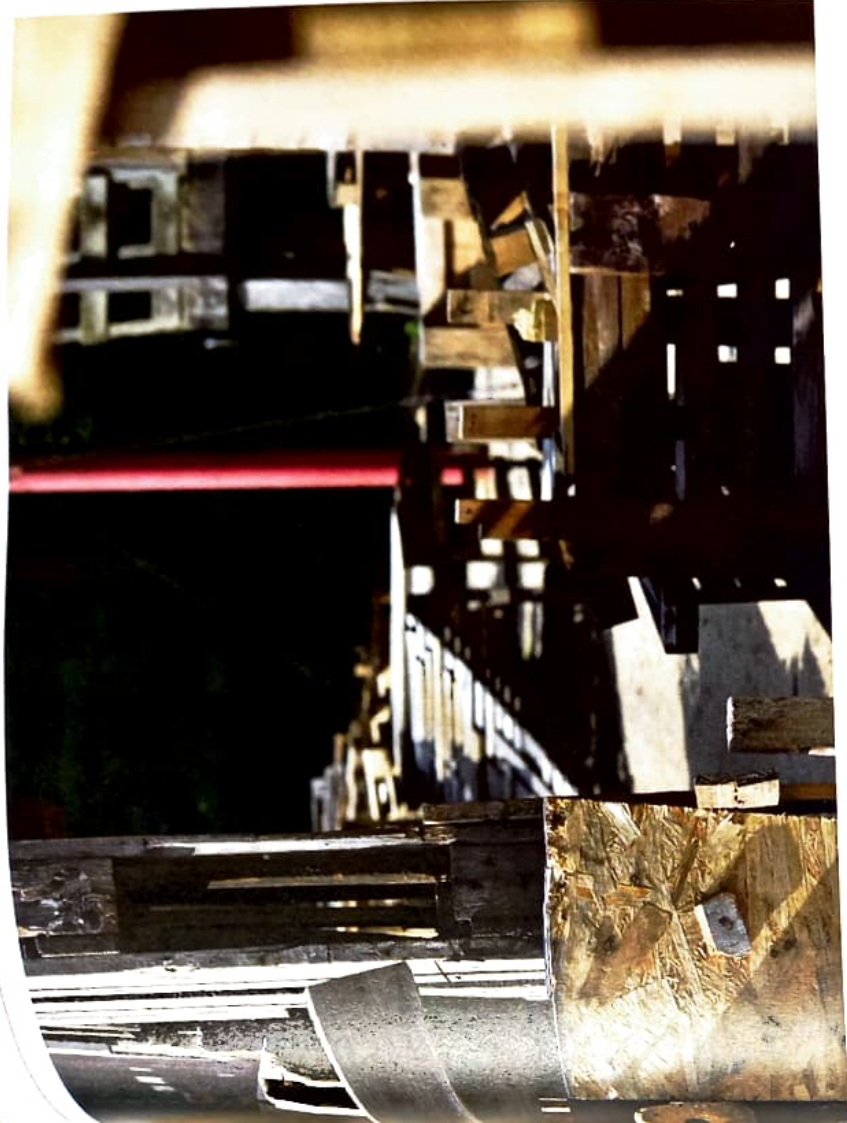
tijden, de gezondste, meest natuurlijke en meest nuttige vorm van spelen. Zo leren kinderen hoe ze voor zichzelf en anderen moeten zorgen, hoe ze niet gewond raken in situaties waarin het mogelijk is je te bezeren en ontwikkelen ze het vertrouwen dat ze nieuwe situaties aankunnen, wat ze beschermt tegen gevoelens van angst.

'Kinderen zeggen vaak: dit was de leukste speeldag ooit!' zegt Van Rooijen van de Avonturenspeeltuin. 'En ook veel volwassenen gaan mee in het hele idee van risicovol spelen. Toch zien we het maar weinig terug in de maatschappij. Blijkbaar is de samenleving zo ingericht dat overbescherming de norm is. Mijn missie is om die norm te verschuiven. In de Avonturenspeeltuin spelen kinderen heel anders, omdat er geen ouders bij zijn,' zegt hij. 'Ze voelen meteen de vrijheid en ruimte om hun eigen ding te doen. Het is bevrijdend voor ze om niet telkens te worden lastigege-

KINDEREN VOELEN ZICH AANGETROKKEN TOT DE 'LOOSE PARTS', ALLE ROMMEL DIE ER LIGT. WEL ROMMEL WAAROVER IS NAGEDACHT

vallen met goedbedoelde suggesties en waarschuwingen. Ze kunnen echt naar eigen idee spelen, ervaren complete autonomie. En natuurlijk voelen ze zich aangetrokken tot de *loose parts*, dus alle rommel die er ligt. Maar het is wel rommel waarover is nagedacht. Van elk materiaal wordt een risico/voordeel-afweging gemaakt: wat levert het op, wat zijn de aanvaardbare risico's?

De grote opdracht voor ouders is volgens Van Rooijen loslaten en vertrouwen. 'Je kind zoveel mogelijk zelf laten

den. We schatten kinderen structureel te laag in. Ze willen en kunnen zoveel meer dan wij denken. En ga zelf maar eens na: de mooiste spelevaarnen, de levensbepalende ervaringen, heb je waarschijnlijk gehad toen er geen volwassene in de buurt was.

TROTS OP ZICHZELF

Mijn zoon is inmiddels weer op de grote container geklommen. Voor de container, op de grond, liggen allerlei matrassen. Kinderen springen naar beneden en landen erop. Coördinator en vrijwilliger Bart houdt het met een schuin oog in de gaten. Hij legt uit dat hij de kinderen zoveel mogelijk probeert te laten ontdekken, help ik ze. Maar ik loop ook wel eens weg als ze iets vragen, of ik zeg: verzin zelf maar wat.

Hij wijst naar een boom. Daar begonnen eens wat kinderen in te klimmen. Ze vroegen

of dat mocht. Wat ik dan doe, is altijd meteen ja zeggen. Dan hoeven zij niet na te denken over wat er eventueel mis zou kunnen gaan. Vervolgens wogen we de situatie af en kwamen we tot de conclusie dat het te gevaarlijk was. Dan stellen we dat dus bij. Maar wel pas achteraf.

Mijn zoon zit al een tijdje op de rand van de container. Hij kijkt naar beneden, naar mij, weer naar beneden. Hij durft eigenlijk niet te springen. Wanneer andere kinderen hem voorzichtig beginnen aan te moedigen, waagt hij uiteindelijk toch de sprong. Hij landt met zijn knieën en handen op de kussens, krabbelt omhoog en ik zie aan de blik in zijn ogen dat hij trots op zichzelf is.

TOM GROSFELD (1994) IS FREELANCE JOURNALIST. HIJ SCHRIJFT VOOR VRIJ NEDERLAND OVER DE INVLOED VAN TECHNOLOGIE EN DE STAAT VAN DE GGZ. HIJ SCHREEF DE BOEKEN AGENDAHEDONISME (2022) EN DE SPREEKKAMER IS LEK (2024).